

קול צופיד

מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג הַמְּקוּבֵּל הָא-לְקִי
הֶרֶב מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

כִּי תִבּוֹא - תִּשְׁעִי"ג - מֵאֵת מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

הַשִּׁיעוּר לְעִלּוֹי נִשְׁמַת :

מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

פֶּרֶשֶׁת הַשְּׁבוּעָה : כִּי תִבּוֹא

הַשִּׁיעוּר נִמְסַר ע"י הֶרֶב מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל, בִּשְׁנַת תִּשְׁעִי"ג.

מִצְוֹת בִּיכּוּרִים, וּבִרְכּוֹת

מִצְוֹת בִּיכּוּרִים – לְאַחֵר כִּיבוּשׁ וְחִלּוּק הָאָרֶץ

פֶּרֶשֶׁת הַשְּׁבוּעָה פּוֹתַחַת בְּעִינֵי הַבָּאֵת בִּיכּוּרִים לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ (דְּבָרִים כו, א-ב) 'וְהָיָה כִּי תִבּוֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱ-לֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה וִירִשְׁתָּהּ וְנִשְׁבַּת בָּהּ. וְלִקְחָתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְרֹא מֵאֲרֶצְךָ אֲשֶׁר ה' אֱ-לֹהֶיךָ נָתַן לְךָ וְשָׂמַתָּ בְּסֵנֶא וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמִּקְדָּשׁ אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱ-לֹהֶיךָ לְשָׁכֵן שָׁמוֹ שָׁם. וּמִבְּאֵר רֶשִׁי"ש, וְז"ל: "וְהָיָה כִּי תִבּוֹא וִירִשְׁתָּהּ וְנִשְׁבַּת בָּהּ - מִגִּיד שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּבוּ בִּבְכוּרִים עַד שֶׁכִּבְּשׁוּ אֶת הָאָרֶץ וְחִלְקוּהָ" - כְּלוּמָר, לֹא נִתְחַיֵּבוּ בִּבְכוּרִים אֲלָא אַחֲרֵי אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנִים שֶׁנִּכְנְסוּ לָאָרֶץ וְכִבְּשׁוּ וְחִלְקוּ, וְחֹסֵד גְּדוֹל שֶׁל בּוֹרָא עוֹלָם הוּא זֶה, שֶׁאַחֲרֵי שֶׁכָּל בֵּית אָב מֵעַם יִשְׂרָאֵל הִתְיַשְּׁב בְּבֵיתוֹ וּבִנְחָלָתוֹ, הָיָה לִבָּם פְּנוּי לְתֵת הוֹדָאָה עַל הַפִּירוֹת שֶׁגִּדְּלוּ וּבִיכְרוּ כָל אֶחָד בִּשְׁדֵּהוּ.

בִּיכּוּרִים - מִשְׁבַּעַת הַמִּינִים

וְאֵין חֵיבוֹב הַבָּאֵת הַבִּיכּוּרִים אֲלָא מִפִּירוֹת שֶׁל שְׁבַעַת הַמִּינִים וְכַדְבָּרִי רֶשִׁי"ש וְז"ל: "מֵרֵאשִׁית - וְלֹא כָּל רֵאשִׁית, שֶׁאֵין כָּל הַפִּירוֹת חַיִּיבִין בִּבְכוּרִים אֲלָא שְׁבַעַת הַמִּינִין בִּלְבַד - נֹאמַר כֹּאן אָרֶץ, וְנֹאמַר לֵהֲלֵךְ (לְעִיל ה, ח) אָרֶץ חֹטָה וְשַׁעוּרָה וְגו', מֵה לֵהֲלֵךְ מִשְׁבַּעַת הַמִּינִים שֶׁנִּשְׁתַּבַּח בָּהֶם אָרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֵף כֹּאן שֶׁבַח אָרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵן שְׁבַעַת מִינֵין זֵית שֶׁמֶן (הוּא הַזֵּית שֶׁשׁ בּו שְׁמֶן) זֵית אַגוּרִי שֶׁשְׁמֶן אַגוּר בְּתוֹכוֹ וְדִבְשׁ הוּא דִבְשׁ תַּמְרִים. מֵרֵאשִׁית - אָדָם יוֹרֵד לְתוֹךְ שְׁדֵהוּ וְרֹאֵה תֹאנָה שֶׁבְּכֶרָה כּוֹרֵךְ עֲלֶיהָ גָּמִי לְסִימָן וְאוֹמֵר הִרִי זֶה בְּכוּרִים" עכ"ל.

אֲשָׁכּוֹל תֹּאנָה וְרִימּוֹן – תִּיקוֹן לְמִרְגָּלִים

הַמִּשְׁנָה מְצִינָה אֶת אוֹפֵן הַבָּאֵת הַבִּיכּוּרִים, וְז"ל (בִּיכּוּרִים פ"ג מ"א): "כִּיצַד מִפְּרִישֵׁין הַבְּכוּרִים, יוֹרֵד אָדָם בְּתוֹךְ שְׁדֵהוּ וְרֹאֵה תֹאנָה שֶׁבְּכֶרָה אֲשָׁכּוֹל שְׁבִיכֵר רִימּוֹן שְׁבִיכֵר קוֹשֶׁרֹוּ בְּגָמִי, וְאוֹמֵר הִרִי אֵלוּ בְּכוּרִים. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר אֵף עַל פִּי כֵן חוּזֵר וְקוֹרֵא אוֹתָם בְּכוּרִים מֵאַחֵר שֶׁיִּתְלָשׁוּ מִן הַקֶּרֶע". וַיֵּשׁ לְשֹׁאֵל, מִדּוּעַ נִקְטָה הַמִּשְׁנָה רַק תֹּאנָה אֲשָׁכּוֹל וְרִימּוֹן, וְהִלָּא חֵיבוֹב בִּיכּוּרִים הוּא בְּכָל שְׁבַעַת הַמִּינִים? אֲלָא יֵשׁ מִפְּרָשִׁים שֶׁזֶה שְׁמוֹשׁ שֶׁכִּבְשָׁמֶרְגָּלִים בָּאוּ לְרַגֵּל אֶת הָאָרֶץ הֵם לָקְחוּ אוֹתָם אֲשָׁכּוֹל עֲנָבִים (מִשָּׁא שֶׁל שְׁמוֹנָה בְּנֵי אָדָם), תֹּאנָה אַחַת וְרִימּוֹן אֶחָד – עַל כֵּן הוֹזְכְּרוּ בַּמִּשְׁנָה שְׁלֹשָׁה אֵלֶּה, לְלַמֵּדנָה שֶׁבָּהֶם נַעֲשֶׂה תִיקוֹן לְמִרְגָּלִים שֶׁהוֹצִיאוּ בָּאֵלוּ דִּיבָה עַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה, וְאַנְחָנוּ מוֹדִים לְהַקְבִּיָּה בָּהֶם.

הַכְּבוֹד שֶׁרָחֲשׁוּ לְמִבְּיֵא הַבִּיכּוּרִים

חֲזו"ל מִמְּחִישִׁים לָנוּ בַּמִּשְׁנָה אֶת הַכְּבוֹד הֶרֶב שֶׁרָחֲשׁוּ לְמִבְּיֵא הַבִּיכּוּרִים לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְז"ל הַמִּשְׁנָה (שם, מִשְׁנֵיּוֹת ג - ד): "הַקְּרוֹבִים מִבְּיֵאִים הַתֹּאנִים וְהַעֲנָבִים (שֶׁמֶתוֹךְ שְׁבָאִים מִקְּרֹוֹב, יְכוּלִים לְהִבְיֹא אֶת הַיָּפִים וְהַמְּשׁוּבָּחִים שְׁבַעַנְבִּים אוּ בְּתֹאנִים שֶׁלֹּהֶם לֵלֵא חֶשֶׁשׁ שְׁמָא יִתְקַלְקֹל בְּדָרְךָ), וְהַרְחוּקִים מִבְּיֵאִים גְּרוּגוֹרוֹת וְצִמּוּקִים (שֶׁאֵם וְיֵאֵו מִן הַטְּרִיִּים, עוֹלָמִים לְהִתְקַלְקֹל). וְהַשּׁוֹר הוֹלֵךְ לְפָנֵיהֶם וְקִרְנֵיו מִצּוֹפּוֹת זֶהָב וְעֻטְרָתָהּ שֶׁל זֵית בְּרָאשׁוֹ הַחֲלִיל מִכָּה

לְפָנֵיהֶם עַד שֶׁמִּגִּיעִים קְרֹוֹב לְיִרוּשָׁלַם הִגִּיעוּ קְרֹוֹב לְיִרוּשָׁלַם שֶׁלֹּחַ לְפָנֵיהֶם וְעֻטְרוּ אֶת בְּכוּרֵיהֶם הַפְּחוֹת הַסְּגָנִים וְהַגְּזָרִים יוֹצֵאִים לְקֶרֶתָם לְפִי כְבוֹד הַנִּכְנָסִים הָיוּ יוֹצֵאִים וְכָל בְּעָלֵי אוֹמִיּוֹת שְׁבִירוּשָׁלַם עוֹמְדִים לְפָנֵיהֶם וְשׁוֹאֲלִין בְּשִׁלּוּמִם אַחֲנִי הַמִּקְדָּשׁ פְּלוּנִי בָּאֵתָם לְשִׁלּוּם. הַחֲלִיל מִכָּה לְפָנֵיהֶם עַד שֶׁמִּגִּיעֵין לְהַר הַבֵּית, הִגִּיעוּ לְהַר הַבֵּית אֶפִּילוֹ אֲגִרִּפֶּס הַמֶּלֶךְ נוֹטֵל הַסֵּל עַל כְּתָפוֹ וְנִכְנָס עַד שֶׁמִּגִּיעַ לְעֹזְרָה, הִגִּיעַ לְעֹזְרָה וְדִבְרוּ הַלּוֹיִם בְּשִׁיר אֲרוּמִּמָּךְ ה' כִּי דִלִּיתָנִי וְלֹא שִׁמַּחְתָּ אוֹיְבֵי לִי". (הַעֲשִׂירִים הָיוּ מַחֲזִירִים אֶת הַקְּלָתוֹת שֶׁל זֶהָב שֶׁלֹּהֶם לְבֵיתָם, וְהָיוּ תּוֹלִים אוֹתָן עַל נֶס בַּמִּקְדָּשׁ מִרְכְּזִי כְּמוֹצָג רֵאוּתָנִי עִם שֵׁלֵט בּוֹלֵט שֶׁזֶהוּ הַסֵּל שֶׁבּוּ הָיוּ מוֹנִחִים הַפִּירוֹת שֶׁעָלוּ לְיִרוּשָׁלַם (בְּתוֹר בִּיכּוּרִים).

קְרִיאַת פֶּרֶשֶׁת הַבִּיכּוּרִים

וּמִמְשִׁיכָה הַמִּשְׁנָה וְכוֹתֵבָתָהּ וְז"ל: (שם, ו-ח) "הַגּוֹזְלוֹת שֶׁעַל גְּבִי הַסֵּלִים הָיוּ עוֹלוֹת וּמָה שֶׁבִּידָם נּוֹתֵנִים לְכַהֲנִים. עוֹדָהוּ הַסֵּל עַל כְּתָפוֹ קוֹרֵא מִהֲגֵדָתִי הַיּוֹם לְה' אֱלֹהֶיךָ (דְּבָרִים כו) עַד שֶׁגּוֹמֵר כָּל הַפֶּרֶשָׁה ר' יְהוּדָה אוֹמֵר עַד 'אַרְמִי אוֹבֵד אֲבִי'. הִגִּיעַ לְאַרְמִי אוֹבֵד אֲבִי מוֹרִיד הַסֵּל מֵעַל כְּתָפוֹ וְאוֹחֲזוֹ בִּשְׁפֹתוֹתָיו וְכַהֵן מִנִּיחַ יָדוֹ תַּחְתּוֹ וּמִנִּיפוֹ וְקוֹרֵא מִיֵּאֲרָמִי אוֹבֵד אֲבִי עַד שֶׁהוּא גּוֹמֵר כָּל הַפֶּרֶשָׁה וּמִנִּיחוֹ בְּצַד הַמִּזְבֵּחַ וְהִשְׁתַּחֲוָה וַיֵּצֵא. בְּרָאשׁוֹנָה כָּל מִי שִׁיּוּדַע לְקֶרֶת קוֹרֵא וְכָל מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדַע לְקֶרֶת מִקְרִין אוֹתוֹ נִמְנָעוּ מִלְּהִבֵּא הַתִּקְנִי שִׁהוּ מִקְרִין אֶת מִי שִׁיּוּדַע וְאֶת מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדַע (כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְבַּיֵּשׁ מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדַע לְקֶרֶא, וְיִתְכַן וּבִפְעַם אַחֲרָת יִמְנַע מִלְּהִבֵּא בִּיכּוּרִים).

בְּתֵר עֲנִיא אֲזָלָא עֲנִיּוֹתָא

הַמִּשְׁנָה (שם, ח) מְלַמֵּד אוֹתָנוּ מוֹסֵר הַשְּׁכָל גְּדוֹל כְּמָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹהֵב אֶת הַמִּשְׁתַּדְּלִים לְעִשּׂוֹת כָּל מָה שְׁבִיכּוֹלָתָם לְמַעַן מִצְוֹת הַתּוֹרָה לְמִירוֹת שֶׁאֵין לָהֶם אֶת הָאֲמֻצִּים לִכְךָ. וְז"ל: "הַעֲשִׂירִים מִבְּיֵאִים בְּכוּרֵיהֶם בְּקֶלְתוֹת שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב וְהַעֲנִיִּים מִבְּיֵאִין אוֹתָם בְּסָלִי נִצְרִים שֶׁל עֶרְבָה קְלוּפָה וְהַסֵּלִים וְהַבְּכוּרִים נִתְּנִין לְכַהֲנִים". הֵנָּה הַקְּלָתוֹת שֶׁל זָהָב שֶׁהָיוּ שֶׁל הַעֲשִׂירִים לֹא הוֹשָׁאֲרוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, אֲלָא הוֹחֲזָרוּ לְבַעֲלֵיהֶם; אֲבָל סָלִי הַנִּסְרִים הַפְּשׁוּטִים שֶׁל הַעֲנִיִּים הוֹשָׁאֲרוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ - וְהָיוּ שֶׁשָּׁאֲלוּ, כִּיצַד יִתְכַן שֶׁהַעֲשִׂירִים שִׁישׁ לָהֶם קְלָתוֹת כֹּאֲלוֹ מִקְבֵּלִים אוֹתָם בַּחֲזָרָה, וְאֵילוֹ הַעֲנִיִּים שֶׁהִסֵּל הַפְּשׁוּט שֶׁהֵם מִבְּיֵאִים הוּא יָקָר עֶרֶךְ מְאֹוֹד לְמַעַנָם, וְלֹא קִיבְלוּ אוֹתוֹ בַּחֲזָרָה - עַד שֶׁקִּרְאוּ עֲלֵיהֶם אֶת הַפֶּתֶגֶם הַיְּדוּעַ "בְּתֵר עֲנִיא אֲזָלָא עֲנִיּוֹתָא" (ב"ק צ"ד ע"א, ב"ב קע"ד ע"ב, חוֹלִין ק"ה ע"ב, עֶרְכִּין כ"ג ע"א). אֲבָל הַבִּיאוֹר הוּא שֶׁאֲדַרְבָּה, הַמִּשְׁנָה בָּאָה לְלַמֵּד אוֹתָנוּ שֶׁהַקְּבִי"ה רּוֹצֵה וְאוֹהֵב אֶת מִתְּנָתוֹ שֶׁל הָעֵנִי, וּמִרְבּוֹ חִבּוּבוֹת לְמֵאֲמָצִי, צִיּוֹה לְשִׁמּוֹר אֶת הַסֵּל שֶׁל בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְאַחֲ"כָּ הוּא נִתֵּן לְכַהֲנִים. וְלֹא עוֹד, אֲלָא שֶׁעַל יָדֵי זֶה מִתְּבָרֵךְ הָעֵנִי בְּכָל מַעֲשֵׂי יָדָיו, וְהוּא זּוֹכֵה לְהַצְלָחָה מְרֻבָּה בְּפִרְסָתוֹ, וְהוּא יוֹצֵא מַעֲנִיּוֹתוֹ. וְלִפִּי זֶה מִשְׁתַּנָּה הַפֶּתֶגֶם הַנִּי"ל לְטוֹבָה, וּמַעֲתָה בִּיאוֹרוֹ הוּא שִׁיבְתֵּר עֲנִיא אֲזָלָא עֲנִיּוֹתָא, כְּלוּמָר שֶׁאַחֲרֵי שֶׁהָיָה עֵנִי וְהִבְיֵא בִּיכּוּרִים בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ, סֵרָה מַעֲלִיו עֲנִיּוֹתוֹ וּמַעֲתָה הוּא יְכוֹל לְהַתְּבָרֵךְ בְּשִׁפְעָה וּבְרָכָה מֵאֵת ה'. הִינֵנו שֶׁהַעֲנִיּוֹת אוֹזְלוֹת, נִגְמֶרֶת.

סָלִי הַנִּסְרִים שֶׁל הַעֲנִיִּים – קוֹדֵשׁ כְּמוֹ הַפִּירוֹת

וַיֵּשׁ מִסְבִּירִים אַחֲרָת מִהִבְיאוֹר הַנִּי"ל. הֵנָּה הַעֲשִׂירִים מִגִּיעִים לְיִרוּשָׁלַם, וְהָעֵנִי רֹאֵה אֶת הַקְּלָתוֹת הַיְּקִירוֹת שְׁבִידֵיהֶם, אֶת הַגּוֹזְלוֹת, אֶת הַחֲלִיל מִכָּה, וְלָבוּ נּוֹפֵל בְּקֶרְבּוֹ וְהוּא מִתְּבַזֶּה וּמִתְבַּיֵּשׁ בְּסָלוֹ הַפְּשׁוּט הַעֲשׂוֹי נִסְרִים, וְהוּא אוֹמֵר לְעַצְמוֹ כְּמָה כְּבוֹד גְּדוֹל

קול צופיך

מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְּקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

כִּי תִבּוֹא - תִּשְׁס"ג - מֵאֵת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

קימה לקראת מביאי הביכורים

את הכבוד העצום שרכשו למביאי הביכורים מתוך חביבות של מצוה, ניתן ללמוד מדברי המשנה שכותבת שכל בעלי האומנויות יוצאים לקראת הבאים. בהלכה מובא שצריך לקום בפני שיבה או בפני תלמיד חכם לכבוד תורתו; והנה, אם אדם נוהג במכוניתו ורואה גדול בתורה מהלך בדרך, אין לו חיוב לעצור את רכבו ולצאת ממנו כדי לקום בפני אותו גדול, אלא אומרים שכיון שהוא יושב, ישב. או בעל מלאכה אם רואה רב או זקן אינו חייב לקום מפניהם. אך בהבאת ביכורים לא כן היה, אלא כל בעלי האומנויות היו מפסיקים באמצע עבודתם ויוצאים לקראת מביאי הביכורים ושואלים אותם: 'אחי מהיכן אתם' וכו'.

חביבות הביכורים על כולם

הביכורים שהביאו לבית המקדש היו מתנה לכהנים שאחרי הוידי לוקחים את זה לעצמם. חביבות גדולה היתה לכל עם ישראל לאותם פירות, והיו משתדלים לאכול מהם. למשל, אם היה הכהן חייב כסף לאדם אחד מישראל, היה בא אותו ישראל אחרי שהכהן קיבל את הביכורים ותובע ממנו שישלם את חובו בפירות הביכורים. כמו כן אם היה הכהן גרוש וחייב לשלם דמי מזונות לגרושתו, היתה משתדלת לתבוע ממנו ביכורים בתמורה (ויכול להיות שהיה מותר לכהן להעלות את מחיר הפירות). ויש אומרים שהיו מביאים את הביכורים ומרכיזים אותם במקום אחד, וכשהיו הכהנים מגיעים בסוף משמרתם בערב, היו מתקבצים ואוכלים מהביכורים, ובמידה ונשארו עוד פירות, היו שומרים אותם למשמרת הבאה, וכן על זה הדרך.

הסדר המופתי שהיה בביהמ"ק

ידוע הדבר שהסדר שהנהיגו בבית המקדש היה מופתי ומרשים, ומשך את סקרנותם של אנשים רבים מכל העולם. חז"ל מספרים שפעם הגיע שליח של מלך רומא לבית המקדש בערב פסח לראות את הפלא הגדול של הקרבתם של שתיים עשרה מליון (!!!) קרבנות דבר שהוא מעל הטבע, והקריבו באותו ערב פסח לפחות מליון ומאתים אלף קרבנות לפסח "כפליים מיוצאי מצרים". ואומרים חז"ל שהיו בידיהם של הכהנים בזיכרם מזה, ולחלק מהכהנים בזיכרם מכסף, והיו עומדים בשורות כאשר שורה אחת של כהנים אחזו זהב והשורה השנייה אחזו כסף. ובערב פסח היו מוסרים את הכלים האחד לשני במהירות כל כך גבוהה, שמי שראה את המחזה הזה מלמעלה, היה רואה כעין ברק נוצץ של כסף וזהב, ותחזינה עינינו במהרה בימינו.

הכהן אשר יהיה בימים ההם

הגמרא מספרת שהיה אדם שהביא ביכורים לאלישע. ועל זה הגמרא שואלת וכי הוא כהן, והלוא אין הביכורים נתנים אלא לכהן? והתירוץ שם הוא שהתורה לא התכוונה לכהן דוקא, אלא לאדם החשוב שבדור. וזהו שכתוב 'אשר יהיה בימים ההם', וביאר רש"י שאין לך אלא הגדול שבימך. וביכלי יקר' אומר שהביאור הוא לאדם שמביא דורון לתלמיד חכם כדי להונות אותו מנכסיו ולהתברך מפיו, נחשב לפני הקדוש ברוך הוא כאילו הקריב ביכורים. והנפקא מינה היא, שאם יש כהן והמקדש על מכונו, לא יכולים לתת לתלמיד חכם במקומו, כיון שאפשרות זו קיימת רק במידה ואין כהן בימך. ועוד, שאם הוא מאוד רוצה ליהנות את רבו ממעשיו, עליו לתת לכהן במקדש ואחר כך יתן גם לתלמיד חכם בנוסף, ותבוא עליו ברכת טוב.

עושים לעשירים בגלל הפאר והכלים רבי הרושם שהם מביאים, ואילו הוא עם סלו הדל והפשוט אינו מושך שום תשומת לב מיוחדת, על כן לוקחים את סלו ואומרים לו שהוא כל כך חביב לפני המקום, שלא רק הפירות נשארות בירושלים, אלא אפילו הסל עצמו הוא קודש ונשאר בבית המקדש לכהנים, ואז הוא מתמלא שמחה על ה'עושר' הרוחני שלו זכה, ומרגיש ששוב אינו עני, וזהו שבתר עניא – אזלא עניותא.

ההבאת הביכורים כולם שוים

בשעה שאומרים את פרשת הוידי של 'ארמי אובד אבי' צריכים לומר אותו בלשון הקודש דוקא, וגם אם אינו יודע לקרוא בלשון הקודש, או שאינו מבין את מה שהוא אומר בלשון הקודש, לא מאפשרים לו לומר את הוידי בשפה אחרת כלל ועיקר. אדם שעולה לירושלים עם סלו, ומתלווים אליו עבדיו או אמהותיו, והם נושאים את סלו עם פירותיו עד הגיעו לירושלים, צריך לקחת מהם את הסל שאר האנשים, אלא כולם שוים, ועל כן אין הבדל של עבד ואדון וכדומה. על דרך משל, גם המשיח בעצמו יצטרך לנהוג כמו שאר אנשי העם בעניין הבאת הביכורים. הנה בודאי שלמשיח יהיה כלי רכב מפואר וחשוב, וירצה לעלות עמו עד שערי בית המקדש, כיאה לכבודו של מלך – ויאמרו לו שאין לו לנהוג כך, אלא עליו לרדת מהרכב בשערי העיר וללכת את הדרך ברגליו כמו שאר האנשים. ויהי רצון שיראו עינינו וישמח לבנו בעגלא ובזמן קריב.

פרשת ביכורים לעומת פרשת סוטה

את הביכורים היו מניחים בקרן דרומית מערבית של המזבח. וז"ל הרמב"ם (הלכות ביכורים פ"ג הי"ב) "ומניחו בצד המזבח בקרן דרומית מערבית בדרומה של קרן וישתחוה ויצא". ואז קראו את פרשת הוידי, ולא קוראים אלא מתוך ספר, שכן הלכה היא שכל דבר שנמצא בתורה שבכתב, אי אתה רשאי לאומרו בעל פה. וכתוב במסכת סוטה שחקקו על גבי טס של זהב את כל פרשת סוטה, אבל לא נמצא שחקקו את פרשת הוידי של מביאי הביכורים – והטעם לכך הוא משום שפרשת סוטה אינה שגורה כלל בפי העם כיון שדבר נדיר מאוד היה שאשה תגיע למצב של סוטה ושתגיע לכהן להשקות אותה, על כן חקקו את הנוסח שלה על גבי טס מיוחד, אבל למביאי הביכורים לא היה צריך לחקוק, כיון שהיה זה שגרתי בפייהם לומר את הנוסח הזה, כיון שבעלי השדות הגיעו לפחות פעם בשנה עם ביכוריהם לשם.

וידי ביכורים בלשון הקודש ובקול

אומרים המפרשים, מה שנהגו לקרוא את הפסוקים של 'ארמי אובד אבי' שזה על סמך הפסוק שכתוב 'וענית ואמרת' כמו 'וענו כל העם'. והוסיפו עוד שלא תאמר שענייה מפי אחר שמה ענייה, כי אין בפרשת ביכורים ענייה אלא של המביא בלבד. וביבמה גם כן כתוב 'וענתה ואמרה', וגם שם צריכה האשה לומר בלשון הקודש דוקא. וצריך להבין, והרי ידוע שאת הוידי שבסליחות אומרים בקול כל עוד הוא הנוסח המודפס מלה במילה. אבל אם רוצה להתוודות ולפרט את חטאיו ופשעיו האישיים, אסור לו לאומרו בקול רם, אלא בלחש בלבד. ולכאורה לפי זה קשה מדוע מביאי הביכורים מתודה בקול רם? אלא, שאת הוידי של מביאי הביכורים אמרו בקול רם בגלל שהוא היה נוסח קבוע כמו שהוא כתוב בתורה.

קול צופיך

מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְּקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הֶרֶב מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

כִּי תִבּוֹא - תִּשְׁס"ג - מֵאֵת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

הנפטרים שנפטרו מיום בריאת העולם ועד היום, ואין מי שיתקנם, וכל הקהל אומר קדיש. אומר הרב אה"ח הקדוש: "הדרך הוא כמו שאומרים המקובלים בשער הגלגולים והגר אשר בקרבך" - גם את הנשמות המגולגלות אנו מתקנים. וטוב לנהוג כן בכל בתי הכנסת.

"לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי"

לאחר מכן נאמר בתורה שמביא הביכורים מתוודה ואומר "בערתי הקדש מן הבית וכו' לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי" (דברים כו, ג). מבאר רש"י: "לא שכחתי. מלבדך על הפרשת מעשרות". ולכאורה הרי הברכה היא רק מדרבנן ולא דאורייתא? אלא הכוונה לא שכחתי להודות ולשבח לקב"ה שנתן לי את הדבר הזה. ועל כן אומר הרמב"ם שחז"ל תקנו לברך כיון שהברכה היא הודאה ושבח לבורא עולם, כדי לזכור את הבורא תמיד (עיין רמב"ם פ"א מהלכות ברכות).

דיני קדימה בברכות

הגמרא במסכת ברכות (דף מ"א ע"ב) מספרת "רב חסדא ורב המנונא הווי יתבי בסעודתא (ישבו לאכול בסעודה), אייתו לקמייהו תמרי ורימוני (בסוף הסעודה הביאו לפנייהם תמרים ורימונים). שקל רב המנונא בריך אתמרי ברישא (בירך על תמר ואכלו ללא לחם). אמר ליה רב חסדא: לא סביר ליה למר (האם אינך סובר) דאמר רב יוסף ואיתימא רב יצחק כל המוקדם לפסוק זה, קודם לברכה? (הקרוב למילה 'ארץ' הוא הקודם, ומדוע בירכת על התמרים בתחילה? הרי רימון קרוב יותר לארץ) אמר ליה (ענה לו רב המנונא): זה שני לארץ וזה חמישי לארץ (הרימון נמצא בפסוק במרחק חמש מילים מהמילה 'ארץ', ואילו התמר נמצא במרחק שלש מילים מהמילה 'ארץ'). אמר ליה (רב חסדא): מאן יהיב לן נגרי דפרזלא ונשמעינך (מבאר רש"י: מי יתן לי רגליים של ברזל לשמש אותך וללכת אחריו תמיד, כדי ללמוד ממך). כיום, אדם שרוצה ללכת וללמוד תורה הוא אינו זקוק לרגלי ברזל, אלא די לו ברגלי גומי של רכבו שיוליכו ממקום למקום לשמוע וללמוד תורה.

כאשר מונחים לפנינו מאכלים או פירות מסוגים שונים, צריך לדעת על מה לברך תחילה:

בעדיפות ראשונה יש לברך תחילה על המאכלים משבעת המינים. (עיין שו"ע סי' רי"א, עיין ברכות מ"א ע"ב, ורמב"ם פ"ח מהלכות ברכות הלכה י"ג). וגם בתוך שבעת המינים יש להקדים לברך על הקרוב ביותר למילה 'ארץ', דהיינו כסדר זה: 1. זיתים. 2. תמרים. 3. ענבים. 4. צימוקים. 5. תאנים. 6. רימונים.

הרמב"ם סובר בדיני קדימה: מה שחביב עליו מתוך שבעת המינים יקדים, וז"ל (פ"ח מהלכות ברכות הלכה י"ג): "היו לפנינו מינין הרבה, אם היו ברכותיהן שוות מברך על אחת מהם ופוסט את השאר. ואם אין ברכותיהם שוות, מברך על כל אחת מהן ברכה הראויה לו, ואי זה מהם שירצה להקדים מקדים. ואם אינו רוצה בזה יותר מזה, אם יש ביניהם אחד משבעת המינים עליו הוא מברך תחלה, וכל הקודם בפסוק קודם בברכה. והשבעה הן האמורים בפסוק זה ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורימון ארץ זית שמן ודבש. ודבש זה, הוא דבש תמרים והתמרים קודמין לענבים, שהתמרים שני לארץ והענבים שלישי לארץ". היינו, לדעת הרמב"ם כפי שמבינים רוב הפוסקים, העיקרון הוא: מברך על החביב ופוסט את השאר, ואין זה משנה אם הוא משבעת המינים או לפי סדר שבעת המינים.

אין שמחה אלא בשיבת הארץ

האור החיים הקדוש משבח מאוד את מעלת הביכורים והוא כותב וז"ל: "אין והיה אלא לשון שמחה, להעיד שאין לשמוח אלא בשיבת הארץ", ואז ימלא שחוק פינו ולשונו רינה. ואומר עוד דבר שקשור לדברים שרוצים לעשות אנשי הממשל, וז"ל: "וירשתה" - אתה, הגם שיש לו דבר המספיק לו בארץ גדולה ורחבה, ואומר שיש לו מספיק אדמה כדי לתת אותה לאיזה מוסלמי וכדומה? אף על פי כן אין לחשוב ואין לעשות כך כל עיקר, אלא צריכים לגרש את כל האוייבים ולא לתת להם אפשרות להיות בארצנו כלל ועיקר, כי אפילו הלחם שבפיהם שלנו הוא, וז"ל (בפסוק ב'): "להוריש הגם שיש לו דבר המספיק לו בארץ, אעפ"כ יגרש אויבי ה' מארצו והוא אומרו וירשתה".

הגר באר"י - עונותיו נמחלין

בעל האור החיים הקדוש אומר: ישיבת הארץ היא מצוה בפני עצמה, כי יש מצוה לכבוש את הארץ, ויש מצוה נוספת ונפרדת, והיא ישיבת הארץ. והנה, הקדוש ברוך הוא 'נותן נשמה לעם עליה ורוח להולכים עליה'. והביאור הוא שהקב"ה נותן נשמה למי שגר בארץ, אבל גם התיירים זוכים במצוה רבה וחשובה בעצם הטיול וההליכה בתוכה ועל אדמתה. ויש האומרים שדברים אלו הם דרש בלבד, וזה טעות, כי זו הלכה מפורשת שכל המהלך ד"א בארץ ישראל נמחלים לו כל עונותיו. ועיין לרמב"ם (פ"ה מהלכות מלכים הלכה י"א), וז"ל: "אמרו חכמים כל השוכן בארץ ישראל עונותיו נמחלין שנאמר וכו' אפילו הלך בה ארבע אמות זוכה לחיי העולם הבא" וכו'. ושמה תשאל, וכי אדם שמלא עונות, הם נמחלים לו רק בגלל שהוא גר בארץ ומהלך בה ד' אמות? וליכא למימר שמדובר בבעלי תשובה, כי אם עשה תשובה נמחלים עונותיו ונעשים לו זכויות גם בלי ארץ ישראל! אלא, שיש ארבעה חלוקי כפרה, ואם שב על מצוות עשה נמחל לו מייד. ואם שב על לא תעשה, תולים לו עד יום הכיפורים. ואם עבר על כריתות ומיתות ב"ד, ייסורים מכפרים. אבל המהלך בארץ ישראל נמחלים לו עונותיו באופן מיוחד. וכעין זה אומרים חז"ל: המשמר שבת, אפילו עובד ע"ז כאנוש מחול לו, כיון שבשמירת השבת מעיד על בורא שברא את העולם, ונמצא שאם עושה עברות, אינו עושה כן להכעיס חלילה, ולכן יש לו תוחלת מחילה אם חוזר בתשובה.

אין טוב אלא תורה

נאמר בתורה "ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלוהיך ולביתך אתה והלוי והגר אשר בקרבך" (דברים כו, יא). ושמחת בכל הטוב - טוב ה' לקווי, ה' כולל את כל הטובות שבעולם והוא מקור הטוב. אומר בעל אה"ח הקדוש: "גם ירמוז במאמר בכל הטוב אל התורה כאומרים ז"ל (ברכות ה). ואין טוב אלא תורה, שאם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות טוב התורה, היו משתגעים ומתלהטים אחריה ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה, כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם". ואדם שאינו יושב ולומד תורה אין לו כלום, לא בעולם הזה ולא לעולם הבא. והלומד תורה יש לו שמחה בשני עולמות. ומובא בזהר הקדוש (ח"ב צ"ד) שהלומד והמתפלל כדבעי - זוכה לנשמה נוספת. ולבחינה זו יקרא הכתוב 'לוי' לפי שמתלוות עם האדם מחדש, ע"ש.

תיקון לנשמות

בליל כיפור אחרי גמר התפילה אנו נוהגים לקרוא מזמורי תהלים, ולאחר מכן אנו אומרים שהמזמורים הללו יהיו לעילוי נשמת כל

קול צופיך

מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְּקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הֶרֶב מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

כִּי תִבּוֹא - תִּשְׁס"ג - מֵאֵת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

אדם. כיום יש תרד ירוק של גוש קטיף הנקי מחשש תולעים, והרצוה לקחת ממנו לסימני ר"ה, רשאי, אפי' אם נהג עד היום בסלק אדם. מן בעל הבא"ח היה מהמחמירים בכל דבר ששייך לאכילה. בגמרא כתוב שהרואה פרי חדש ומתאוה לאוכלו ולא אוכלו עתיד ליתן את הדין על כך. ורב הונא היה אוסף פרוטה לפרוטה כדי לקנות פרי חדש. הבא"ח לא היה אוכל אבטיח עד יום שני של ר"ה כדי לברך עליו שהחינו. בארצנו כיום יש מקרים ואין בעיה לשמור את הפירות שלא יתקלקלו. אבל במקום מגוריו של הבא"ח לא היו מקרים, אלא היו מכניסים את הפירות לתוך בור שיתקררו. וכל ימי הקיץ לא היה הבא"ח אוכל אבטיח, ולא שהיה מתאוה ולא אוכל, אלא שלא היתה לו כלל תאוה.

מסופר ששאלו את בעל הבא"ח בהיותו רך בשנים, מה התכוון הקב"ה כששאל את אדם הראשון "איכה"? וענה להם את דברי רש"י שאומר שרצה הקב"ה להכנס עימו בדברים. אמרו לו אנו שואלים אותך מה שאין ברש"י, ענה להם הבא"ח: אדם הראשון התחבא מחמת שהיה ערום, אמר לו הקב"ה איכה – שהוא ר"ת "אני יודע כל הנסתרות". לעיתים אדם קונה אשכול תמרים – ויש לדעת שבשבת אסור לקטוף תמרים מהאשכול כיון שהוא עוקר דבר ממקומו. ועל כן הטוב ביותר שמערב שבת יפריד את התמרים, אבל אם אין לו תמר אחר – יקטפנו בפיו, דהוי שינוי. לקלף את הרימון מקליפתו החיצונית בשבת, מותר, כיון שזה דרך אכילה. אבל בתוכו מצויות קליפות דקות שאותן אסור להפריד בשבת משום שהוא בורר פסולת מתוך אוכל. ועל כן טוב להפריד את הגרעינים כבר מע"ש.

"כפלה הרימון רקתך"

כתוב בשיר השירים "כפלה הרימון רקתך" (ד, ג). ודורשת הגמרא מפסוק זה (ברכות נז ע"א) "אפילו ריקנין שבך מלאים מצות כרימון". הכיצד אנו אומרים בר"ה שנרבה מצוות כרימון או בנוסח ספרד 'שנהיה מלאים מצוות כרימון'? אלא הענין הוא כך, ריקנין שבך במשך כל ימי שנות חייהם הם מלאים מצוות כרימון, אבל אנו במשך כל השנה מלאים מצוות כרימון. זאת ועוד, כתוב "רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות" – הקב"ה רצה שנעסוק כל הזמן במצוות שלא יהא לנו זמן פנוי לדברים אחרים. ועל זה אנו רומזים כי בכל שאר הפירות יש גרעין או כמה גרעינים ויש גם חלל ריק. אבל הרימון הוא הפרי היחידי שכולו מלא והגרעינים של הרימון דחוסים אחד עם השני (י"א) שיש בו תרי"ג גרורים כמנין תרי"ג מצוות. והרימון גם מלמד את האדם מוסר, שר"מ אומר "רימון מצא תוכו אכל קליפתו זרק" (חגיגה טו ע"ב). כלומר, אנחנו מתפללים שאת כל הקליפות נזרוק, ונקיים מצוות רק לשם שמים.

הקבלה היא חלק מההלכה

בספר בא"ח – הלכות, ישנה חשיבות מרובה, כיון שהוא לקח את הקבלה וההלכה וחיברם ביחד. ואל יאמר אדם אני פשוט, כי כיום הקבלה הפכה לחלק מההלכה. היה רב אחד שהיה אומר: אני לומד רק שו"ע ולא האר"י ולא קבלה. והוא היה נוהג להתפלל בביכ"ו 'מוסיוף' במנין אחרון, ואני הייתי נוהג עוד מקטנותי להתפלל בנץ במנין ראשון. יום אחד המתנתי לאותו רב שיגיע. הוא התחיל להניח תפילין של יד והחל קושר א הרצועות, ואני הרמתי את קולי לעורר את תשומת ליבו, והוא גם כן הרים את קולו כדי לשאול אותי במה הענין. והוא שלא היה רשאי לדבר באמצע עד שיניח תפילין של

אבל דעת מרן בשו"ע (סי' רי"א סעי' ב'), בין אם חביב עליו ובין אם לא, תמיד מברך על שבעת המינים תחילה כסדרן, וז"ל (או"ח סי' רי"א סעי' א'): "היו לפנינו מיני פירות הרבה, אם ברכותיהם שוות ויש ביניהם ממין שבעה, מקדים מין ז' אף על פי שאינו חביב כמו המין האחר; ואם אין ביניהם ממין שבעה, מקדים החביב; ואם אין ברכותיהם שוות, אפילו יש בהן ממין שבעה כגון צנון וזית, איזה מהם שירצה יקדים ואפי' אינו חביב; ויש אומרים שגם בזה צריך להקדים החביב; ונקרא חביב המין שרגיל להיות חביב עליו, אפילו אם עתה חפץ במין השני".

קביעות סעודה

אח"כ מביאה הגמרא (ברכות דף מ"ב ע"א): רב הונא אכל תליסר ריפתי בני תלתא תלתא בקבא ולא בריך (אכל שלוש עשרה עוגיות קטנות ולא בריך לאחריהם ברכת המזון). א"ל רב נחמן: עדי כפנא (וכי לא שבעת מאכילה זו שאינך מברך?) אלא כל שאחרים קובעים עליו סעודה צריך לברך. נשאלת השאלה מהו 'כל שאחרים קובעים עליו סעודה'? האם כשמגישים בחתונות לחמניה אחת לכל סועד זה נקרא קביעות סעודה? הרי לחמניה אחת אינה משביעה את האדם? ואם נאמר שבתוספת הבשר ושאר דברים הוא ישבע, אבל מהלחמניה בלבד אינו שבע – האם חייב בברכת המזון מדאורייתא או לא? אע"פ שיש סוברים שהעיקר השביעה, אנו נוהגים לפסוק שהעיקר לשבוע מהלחם ואז חייב לברך מדאורייתא.

לפני כמה שנים היתה הממשלה מסבסדת את מחיר המצות לפסח, והנה לאחר כמה זמן החליטו שלא מסבסדים את מחיר המצות. ובזמנו שרון היה שר המסחר והתעשייה, ומשה נסים היה שר האוצר, וקיסר היה מזכיר ההסתדרות. קביעות עמם פגישה והסברתי להם את חשיבות הענין. אמר לי אריאל שרון: כמה מצות כבר אוכלים בפסח, שתי מצות בלבד, ואתה רוצה חבילה שלמה לכל ילד בזול? אמרתי לו: הנהג שלך נמצא פה? תגיד לו שיקנס. נכנס הנהג ושאלתי אותו: כמה ילדים יש לך? ענה לי שבעה ילדים. שאלתי אותו: וכמה חבילות מצה אתה קונה? ענה לי: שבע חבילות. אמרתי לו שבע חבילות?! מה לא מספיק לך מצה אחת ביום כמו שרון?! אמרתי לשרון: אתה אוכל בשר או דגים ושאר תבשילים והמצות בשבילך הן רק לפתן. אבל הנהג הזה אוכל כל שבעת ימי החג מצות ממש. לאחר מכן אסף שר האוצר את מנהלי תחנות הקמח ואמר להם: אני נותן לכם חיטה שתאפו ממנה מצות בפסח, ותשלמו לי רק בחנוכה לאחר מכן, והעיקר שתמכרו כיום את המצות במחיר זול.

סימני ר"ה

כתוב בגמרא במסכת כריתות (דף ו' ע"א): "אמר אביי השתא דאמרת סימנא מילתא היא, יהא רגיל איניש למיכל בריש שתא קרא ורוביא, כרתי, סילקא ותמר". ואילו במסכת הוריות כתוב (דף י"ב ע"א): "אמר אביי השתא דאמרת סימנא מילתא היא, יהא רגיל למיחזי בריש שתא, קרא ורוביא כרתי וסילקא ותמר". היינו, שאם אפשר לאכול ממש, יעשה כן. ואם אינו אוהב או אין בנמצא גם כן יכול להתפלל את נוסח הברכה, היינו קרע רוע גזר דינו וכו'. לכתחילה טוב לקיים את כל מה שכתוב בגמרא, והרצוה להוסיף שאר מיני מאכלים, רשאי. כרתי – הוא בצל ירוק חריף גדול, ואם אינו יכול לאוכלו קודם סעודתו, יאמר "יכרתו אויבינו ושונאינו וכל מבקשי רעתנו", ודיו. סלקא – בזמנם הכוונה לסלק הירוק. וכיון שיש בו חשש תולעים, על כן יש חלק מהעדות שלוקחים סלק

קול צופיך

מִרְנָה לַצִּיּוֹן הַרְה"ג הַמַּקּוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מִרְדְּכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

כִּי תִבּוֹא - תִּשְׁס"ג - מֵאֵת מִרְנָה לַצִּיּוֹן הַרְה"ג מִרְדְּכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

לאכול מפירותיה ? אומר הב"ח: כן, כדי שנאכל מפירות אר"י ונשתבח בהם. וידוע שפירות אר"י הם החשובים ביותר והמשובחים ביותר מכל הפירות בעולם כולו.

"וחי אחיך עמך"

אם יש לאדם אפשרות לקנות מיהודי או לקנות מגוי – "עניי עירך קודמים", ויעדיף לקנות מיהודי. ואפילו שהיהודי מוכר יותר בחומש או בעשירית, אעפ"כ יקנה ממנו משום "וחי אחיך עמך" (ואת הפרש השער יכול לקחת מחשבון המעשר כספים). וה"ה אם הוא זקוק לפועל, ולפניו פועל יהודי ופועל גוי – יקח את היהודי.

"ועשית מעקה לגגך"

ואומר הרב בעל 'מחנה אפרים': אם הביא פועל גוי שיבנה לו את המעקה לגג, יאמר לו שאת החלק האחרון שמתחבר לקיר ישאיר פנוי, כדי שבעל הבית יסיים את המלאכה ובכך יקיים את מצוות מעקה. והביא סברא שאם הוא משלם לפועל אינו יהודי הוי כאילו קנה אותו לעבד, ויד עבד כיד רבו. וכתוב "ועשית מעקה לגגך וכו' כי יפול הנופל ממנו" (דברים כב, ח'). האדם צריך לעשות מעקה וגבול גם למחשבותיו. בעל הבא"ח המשיל על כך משל, לאדם שהיה נושא ביצים על ראשו ועובר מעיר לעיר כדי למוכרם. יום אחד באמצע הליכתו החל לרדת גשם, והנה עוברת מולו עגלה ובה עשיר אחד. שאל מוכר הביצים את העגלון: אמור נא לי הכיצד הפך איש זה לעשיר כל כך גדול? ענה לו העגלון: הוא היה מוכר ביצים. שאל המוכר את העגלון: וכי ממכירת ביצים בלבד העשיר אותו אדם? אמר לו העגלון: שאותו עשיר הושיב תרנגולת על הביצים ויצאו מהם אפרוחים וכו' וכו'. התחיל אותו מוכר ביצים לחשוב ואמר בליבו: אני אקח את הביצים ואמכור אותם, ויהיו לי אפרוחים ועוד ביצים וכו' וכו' עד שאני אהיה עשיר גדול, והמלך יזמין אותי לביתו, וכשאני אגיע לארמון אני אשתחוה לפני המלך כך, הוריד מוכר הביצים את ראשו כדי לתאר כיצד הוא ישתחוה לפני המלך – וכל הביצים נפלו ונשברו. "זהו שנאמר ועשית מעקה לגגך".

לעיתים אדם מעוניין לקנות דירה והוא לוקח הלוואות ונכנס לחובות עצומים. אך עליו לדעת לשים מעקה ולעשות חשבון, אם הוא יכול לשאת בכל ההוצאות הכרוכות בקניית הדירה, ואם לאו, שלא יקנה, ויגור בשכירות. ואדם שיש לו ביטחון גמור בקב"ה זה ענין אחר. וכיצד ניתן לבדוק אם יש לאדם ביטחון בקב"ה. על ידי "אם כסף – תלווה את עמי". דהיינו, אם יש לו כסף, וכשמבקשים ממנו הלוואה הוא נותן בעין יפה, אזי סימן הוא שביטחונו בה' גדול. אך אם אינו נותן, סימן שאין לו כל ביטחון בה'.

"ר"ה שחל בשבת – מתי אוכלים את הסימנים ?"

השנה יחול ר"ה בליל שבת. נשאלת השאלה: מתי אוכלים את הסימנים ? י"א: לאחר הקידוש, וי"א: לאחר ברכת המוציא, וי"א: בסוף הסעודה. למ"ד לאחר הקידוש – יש בעיה כי אם אכל אפי"ה גרגיר רימון אחד צריך מעיקר הדין לברך ברכה אחרונה, ולמעשה לא מברכין. ולמ"ד שיאכל בסוף הסעודה – הרי בדבר שבא בסוף הסעודה מברך, אבל אם בא בתוך הסעודה לא מברך. ולמ"ד לאחר המוציא, עלול האדם למלא כריסו מהסימנים ולא יוכל לאכול את סעודת החג.

על כן החכם עיניו בראשו, שבליל שבת יאכל בסוף הסעודה ממש ואז יברך ברכה ראשונה ולא אחרונה, או לאחר ברכת המזון וירוויח עוד ברכות, היינו ברכה ראשונה ואחרונה.

ראש, ועל כן הוא רק רמז לי. לאחר שסיים להניח תפילין הבאתי לו שו"ע והראתי לו שכתוב "אחר שקשר של יד על הזרוע, יניח של ראש קודם שיכרוך הרצועה סביב הזרוע" (או"ח סי' כ"ה סעי' יא). אמר לי אותו רב אבותינו נהגו לקשר שבע רצועות על היד. אמרתי לו זה לפי הקבלה כנגד שבעה עולמות – אתה רואה שאתה נוהג על פי הקבלה. מהדין, אשה שהולכת למקוה יכולה לנקות את ציפורניה היטב ודיו. אבל נהגו לקצוץ את הציפורניים. ואשה שלא קצצה את ציפורניה בערב שבת וחלה טבילתה בע"ש – תבקש מגויה שתקצוץ לה את הציפורנים, ואם אין גויה, תקצצם בשיניה. וכל זה מפני שבזהר הקדוש כתוב שכל דבר שגדל בטומאה, יש לקצצו. וע"כ מחמירים בזה מאד.

בסדר הדורות כתב שראה את תשובת הרמב"ם שכתב: ועכשיו ראיתי את ספר הזהר, ואילו ראיתי לפני שכתבתי את ספרי, הייתי משנה בו כמה דברים. יש הלכה אחת שלא נמצאת בשום מקור, לא בספרא או בספרי, לא בגמרא ולא בירושלמי, לא בתוספות ולא ברמב"ם, והיא נוגעת לענין יבמה שחולצת את נעלו מעל רגלו (של אחי בעלה שאינו רוצה לשאת אותה לאשה) וזורקתה. והמקור לזריקת הנעל הוא בזהר הקדוש. ואומר בסדר הדורות שהרמב"ם ציין הלכה זו, שכנראה היה לפניו באותו זמן את ספר הזהר.

כיצד פוסקים את ההלכה ?

אנו קבלנו את הוראות דברי מרן הב"י אשר רוב פסקיו עפ"י הרמב"ם (אלא אם כן הרי"ף והרא"ש חלוקים עליו). ובמקום שאין שו"ע, אזי כאן באר"י צריכים לפסוק כדעת הרמב"ם. וידוע, שכששולח הגר"א את תלמידיו לאר"י, הוא אומר להם שעליהם לנהוג כפי שפוסק מרן הב"י, ולכן בחול המועד לא יניחו תפילין. הגר"א אמר שכאגיע לאר"י אני אנהג כמו פסקי מרן הב"י אך אחמיר כמו המבי"ט. ובדרכו לארץ ישראל הוא הגיע לקושטא וחזר לארצו, כיון שהוא שמע שמרן הב"י בהלכה בענין שמיטה החרים מי שלא יפסוק כמוהו אלא כמו המבי"ט, על כן אמר הגר"א אני לא אגיע לאר"י ואנהג בניגוד למרן הב"י. כי לדעת הגאון ההוכחות שהביא המבי"ט מקורם מתוספתא. ישנו סוג טריפה שבתח"ל מחמירים, ובאר"י מקילים בזה. בדרך כלל, בבשר בארץ האוכלים חלק ב"י מחמירים יותר משאר עדות שמקילות בסירכות. מסופר על אדם אחד שהיה חולה, והרופאים אמרו שהיה יחיה שבוע ימים. הלך אותו אדם למהר"ל מפראג לשאול מה לעשות, אמר לו המהר"ל: תסע לארץ ישראל, ותלך לקבר הב"י בצפת ותאמר לו אתה פסקת בשו"ע שזה לא טרף (בבהמה), ותתפלל שם לרפואתך, והתרפא. ומספרים שכשבא לצפת היה זה יום גשום, ובא אדם אחד ופתח מטריה והניחה מעליו להגן עליו מהגשם. הזיז אותו רב את המטריה ואמר פעם ראשונה שאני מרגיש גשם שיורד משמי ארץ ישראל, אני רוצה ליהנות ממים אלו.

לאכול מפריה ולשבוע מטובה

פרי שגדל בארץ ישראל קודם בברכה לפני שגדל בחו"ל, כיון שבפירות הארץ נתקיימו כל המצוות התלויות בארץ, משא"כ בפירות חו"ל. והגמרא אומרת (סוטה י"ד ע"א): "דרש רבי שמלאי מפני מה נתאווה משה רבינו ליכנס לא"י וכי לאכול מפריה הוא צריך או לשבוע מטובה הוא צריך? אלא כך אמר משה הרבה מצות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בא"י, אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי". בברכת המזון ובברכה מעין שבע אנו אומרים "לאכול מפריה ולשבוע מטובה" – וכי הקב"ה נתן לנו את הארץ רק כדי

קול צופיך

מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְּקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

כִּי תִבּוֹא - תִּשְׁס"ג - מֵאֵת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

לדרוש שם הצגתי בפניהם את האיסור של תבואה חדשה, וירדו לעומק דעתי. עד שאמרו זה רב ישן (שאוכל ישן) ומדבר חדש. כיום ב"ה מקפידים בכל אמריקה באיסור זה, וכמעט על כל מוצר כתוב אם נעשה מקמח ישן.

פופקורן

דעת הרמב"ם ברכתו 'בורא פרי האדמה'. דעת הבא"ח: ברכתו 'שהכל'. ואם נשאר לו כמה גרעינים שלמים של תירס, מברך עליהם בפה"א ופוסט את הכל.

אורז

ברכתו מזונו. ואומר הבא"ח: אין הבדל אם האורז בפני עצמו או שהוא מעורב עם ירקות, כל שהוא ניכר מברך מזונו. כי השאר הוא טפל. ואע"פ שהרב מש"ב הסתפק מה זה "אורז", כבר הקדימו החיד"א בברכ"י והחליט שאורז שלנו הוא האורז שמברכים עליו מזונות ובסוף נפשות, אפי' אכל שיעור רב.

לקיים מילי דברכות

הגמרא אומרת: "האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דברכות" (ב"ק ל' ע"א).

ולא יזלזל אדם ויאמר כמו שאומרים עמי הארצות על הכל יש לברך "שהכל" ובכך פוטרים עצמם ואינם עוסקים בהלכות ברכות. לדעת הפוסקים אדם שאינו יודע את הברכה על פרי מסוים וכדו', לא יאכלנו. ורק בדיעבד כשאין ברירה, אומרים אם בירך שהכל יצא.

ברכת הגפן פוטרת את כל המשקים

הצמא בערב שבת בבית"ש אסור לו לשתות עד שיקדש, וכשיקדש יכוון בברכת הגפן לפטור את כל המשקין, ולא ישתה יותר מרביעית (או כזית למ"ד) כיון שאז יצטרך לברך נפשות, ואם יברך, הרי על שתיית היין ברכת המזון פוטרתו, וא"כ כיצד יברך ברכה אחרונה. ועל כן, אחר הקידוש אם הוא צמא ישתה פחות מרביעית ועדיף פחות מכזית.

ולמעשה, הצמא ישתה פחות מכזית (30 גרם) מים ויכוון בברכת הגפן לפטור את המים, ובתוך הסעודה ירווה צמאונו. מחלוקת רבות נסבו אם מותר לשתות מים באמצע הסעודה. מרן בשו"ע כתב (סי' קע"ד סעי' ז'): "אם רוצה לשתות מים, י"א יברך על המים שבסעודה, ויש מחמירים לברך בכל פעם על כל כוס וכוס. והרוצה להסתלק מן הספק ישב קודם נטילה במקום סעודתו ויברך על דעת לשתות בתוך הסעודה". וכל זה בתנאי שלא ישתה רביעית, כדי שלא יתחייב בברכה אחרונה (ועיין לכה"ח ס"ק ט"ל).

בסידור "קול אליהו" כתבנו (בעמוד ת"י) שלפני הקידוש יאמר את נוסח "לשם יחוד": "הנה אנחנו באים לקיים מצוות עשה דאורייתא לקדש את השבת (בדברים), ולקיים מצוות עשה דרבנן לקדש על היין, כמו שפירשו רבותינו ז"ל פסוק: זכור את יום השבת לקדשו - זכרהו בדברים הנאמרים על היין וכו' והריני מתכוון לפטור כל המשקים שבסעודה". וזאת כדי לצאת מידי כל ספק שיוכל לשתות באמצע הסעודה יין או משקה חריף אחר או משקאות קלים. אך אם בירך ולא כיון, נכנס לספק, ועכ"ז לא יברך תוך הסעודה.

שנה טובה ומתוקה

נוהגים לטבול את הפת וכן את התפוח בדבש ואומרים "חדש עלינו שנה טובה ומתוקה". ואומר הרב בא"ח: שלא יאמר "כדבש", מכיון שהרבה דבש זה לא טוב, "דבש מצאת אכל דידך". והרב פלאגיי כותב: לא יטבל את הפת בדבש אלא בסוכר - שזה רחמים. פעם כתבנו בלוח שנה שבלי לר"ה יטבל במלח ובסוכר. ורב אחד רצה לבטל את ענין המלח. אבל יש לדעת שהמלח הוא ברית.

מדיני ברכות

בסקוטים

האוכל למשל בסקוטים שהם אפויים: לכתחילה יאכל פחות מ - 160 גרם, או שיאכל יותר מ - 240 גרם ויברך ברכת המזון.

סופגניות

האוכל סופגניות אפי' בשיעור ק"ג - מברך מזונות ועל המחיה, כיון שהם לא אפיות.

ברכה על קני סוכר

הרמב"ם כותב (פ"ח מהלכות ברכות הלכה ה'): "הקנים המתוקים שסוחטין אותן ומבשלין מימיהן עד שיקפא וידמה למלח, כל הגאונים אומרים שמברכין עליו בורא פרי האדמה, ומקצתם אמרו בורא פרי העץ. וכן אמרו שהמוצץ אותם קנים מברך בורא פרי האדמה. ואני אומר שאין זה פרי ואין מברכין עליו אלא שהכל, שלא יהיה דבש אלו הקנים שנשתנה על ידי אור גדול, מדבש תמרים שלא נשתנה על ידי האור ומברכין עליו שהכל". היינו שעל הסוכר יש מחלוקת מה מברך, העץ או האדמה, ונהגו לברך שהכל.

שוקולד

בהלכה ישנה הסתפקות מהי הברכה על השוקולד, י"א בורא פרי העץ. ולמעשה מברכים שהכל. ועי' כתב הבא"ח, אם מונחים לפניו פרי עץ ופרי אדמה ודבר שברכתו שהכל - מברך עץ ואח"כ אדמה ואח"כ שהכל. אבל אם ה'שהכל' הוא סוכר יקדים אותו, כי אם יברך עץ והאדמה הרי פטר לכאורה את הסוכר.

ברכה על בירה

שואלים התוספות: לכאורה, מכיון שהבירה עשויה מחיטה או משעורה היה צריך לברך עליה בורא מיני מזונות? ועונים: יש מי שאומר לברך על זה ברכת בורא מיני מזונות אם שתה כשיעור. ולא מצינו על דבר שהוא נוזל שמברכים עליו בורא מיני מזונות (עיין ברכות ל"ח ע"א תוד"ה האי דובשא). אבל להלכה אנו נוהגים לברך על בירה שהכל. ואם שתה רביעית בבת אחת או בשני הפסקות מברך נפשות, ויש נוהגים אפי' בכמה הפסקות.

בישולי עכו"ם

הקונה אוכל מסויים שבא מחו"ל צריך לבדוק שאין בו בישולי עכו"ם, שהדבר נאסר אם עולה על שולחן מלכים.

איסור חדש

כמו כן, יש להזהר בחו"ל מאיסור חדש מחודש חשוון והלאה, כיון שהחיטה נקצרת שם בחודש תשרי. בארץ כמעט ואין בעיה, וכשהייתי באמריקה, הגישו לפני כמה מאכלים והערתי את תשומת ליבם לאיסור חדש. ולא הבינו על מה אני מדבר. וכאשר עמדתי

קול צופיך

מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

כי תבוא - תשס"ג - מאת מרן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

ריסק תפוי"א (פירה)

הפוסק כדעת הרמב"ם: מברך על פירה תפוי"א או על רסק תמרים, כברכתם. והפוסק כדעת הבא"ח: כל שלא ניכר צורת הפרי, מברכים שהכל. וכן אנו נוהגים. אבל אם יש חתיכה אחת שנכרת, מברך על השלם ופותר הכל (ועיין לשו"ע או"ח סי' ר"ב סעי' ז' ולחונים עליו).

שתיית מים שלא לצמא

השותה מים כדי לצנן את גופו ביום חם, ולא מחמת שהוא צמא – גם כן מברך שהכל.

יין מוגז

י"א ברכתו שהכל כיון שנשתנה. וי"א: דינו כיון וברכתו הגפן.

"ושלחו מנות לאין נכון לו"

ובליל ר"ה יקנה האדם יין הטעים ביותר בשבילו ככתוב "אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו" (נחמיה ח, י). אומר בעל הבא"ח: פסוק זה נאמר על ר"ה כידוע. ועוד הוסיף, שלא יקנה האדם רק לעצמו דברים משובחים, ועליו לשלוח מנות גם למי שאין לו.

אנו מתפללים להקב"ה שידבר שונאינו תחתינו, חרבם תבוא בלבם וקשותותם תישברנה. אנו רוצים פורקן מן שמיא, הם יבושו ויכלמו, וישראל נושע בה' תשועת עולמים. ונזכה לשנה טובה כתיבה וחתימה טובה, ונזכר ונכתב בספרי צדיקים וחסידים לאלתר לחיים טובים ולשלום, אמן.

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

www.harav.org

